

UNOHDETTUJEN SAARI

kirkkodraama Petäjäsaaren taistelusta 6.3.1940

Henkilöt:

SOTAMIES, VAIMO, TYTÄR, POIKA

UPSEERI, *laulava* KORPRAALI, *haitaria soittava* LOTTA

Oikealla pirtinpöytä ja penkki sekä radiovastaanotin.

Vasemmalla alttarikaiteelta laskeutuu valkoinen loiva ”lumikenttä” lattiaan.

Äärimmäisenä vasemmalla lattiatasolla lumikömmänä kuvaamassa taisteluasemaa.

Kohtaus 1

Pimeys, musiikki.

Himmeä öinen valo kohdistuu pirttiin. Musiikki seis. Koputus.

SOTAMIES (*tulee valoon yöpukimissa*)

Kuka se nyt tähän aikaan... Ei kai vuan... (*kävelee näkymättömiin ”eteiseen”,
Musiikki. Palaa pirttiin kädessään lappunen, jota jää tuijottamaan*)

VAIMO (*tulee yöpaidassaan*)

Kuka se oli... ei kai vuan...

SOTAMIES

Sehän se. Sehän se oli. (*ojentaa lappusen*)

VAIMO

Eipähän ole, tässähan määrätään vuan yljmääräsiin harijotuksiin.

SOTAMIES

Näinköhön vuan. Soppii eppäilläkkii.

VAIMO

Mitä sinä... elä nyt tuollasii...

SOTAMIES (*ottaa vaimon syleilyynsä*)

Minulla on uavistukseni, mutta oljpapan miten vuan, mejän on luotettava
Suurempaan Miärääjään kuin tämän lapun käskijät. (*halaavat*)

TYTÄR (*Tytär ja Poika tulevat*)

Mittee työ? Mittee tiällä tapahtuu?

VAIMO

Voi lapsullat, tekö heräsitte. (*kääntyy selin, itkee*)

POIKA

En minä mutta ku tuo herätti. Miks työ halasitta?

SOTAMIES

Tulukeepa lapset tänne. .. Myö vuan pikkisen halattiin kun isän pittee lähtee sotilasharijotuksiin ja äet turhaan hermostu. Voipi olla että isä joutuu olemaan pitkäänki poekessa kottoo. Ja teijän pittee pittee talo pystyssä teijän kolomen. Mutta tehän kyllä pärijäätte.

POIKA

Oonko minä sitte isäntä?

SOTAMIES

Ihanpa niin. Sinä oot isäntä. Ja hyvä isäntä ottii.

TYTÄR

Miks äet itkee?

VAIMO (*kääntyy*)

Äet vuan vähän itkas, kun isän pittee lähtee... ja

POIKA

Ja sulle voep tulla ikävä. Kyllä mulleikki voep tulla ikävä, vaikka oonnii isäntä.

TYTÄR

Tullooko sota?

VAIMO

Mistä sinä tuommosia. Ei tule. Isähän kututtiin vuan sotilasharijotuksiin.

SOTAMIES

Tulloo mitä tulloo, mutta myö pietään yhtä ja huolehimma toinen toisistammo. Eikö niin. Ja luotetaan Korkeimman suojelukseen. (*ottaa perheen syleilyyn*)

TYTÄR

”Ei meillä pelätä, isä vastas.” (*pimeys, perhe poistuu*)

2

Tykkien kumu, sodan äänet isolla, sitten feidataan taustalle...
Valo Korpraaliin ja Lottaan (saarnatuolin lähetyvillä)

KORPRAALI (*laulaa, LOTTA säestää*)

Siunaa ja varjele meitä

Korkein kädelläs.

Kaitse ain kansamme teitä

vyöttäen voimalla meitä,

heikkoja edessäs!

Sulta on kaikki suuruus

henki sun hengestäs.

3

Valo pirttiin , Vaimo ja lapset radion äärellä

RADIO (*Kallion puhetta*)(aito tallenne)

Suomalaiset ja Suomen ystävät (...), mielemme täyttää nyt vain yksi ajatus: Isänmaamme ja kansamme pelastuminen hyökkääjän käsistä, joka on tunnetut kyntensä iskenyt valtioruumiiseemme (...).

Vanha imperialistinen Venäjä, joka kautta historian on ollut Suomen kansan uhkana, on taas paljastanut vanhat vaistonsa ja ilman pienintäkään syytä hyökännyt maahamme.

Venäjän TsaarINVALTA on kukistunut, mutta imperialistiset harrastukset näkyvät jääneen perinnöksi sen nykyisillekin vallanpitäjille.

TYTÄR

Mittee ne im...perialistiset harrastukset ovat?

VAIMO

Kai se on sitä että iso valtio halluu vieläki isommaksi.

TYTÄR

Ettäkö Venäjä tahtoo vallata meiltä itelleen lissee muata...

POIKA

Mutta mejän isäpä ei anna. Se on kylän paras ampuja ja se sano että pystykorva on hyvä pyssy.

4

Valo vasemmalle:

UPSEERI (*lumipuvussa "lumikallion" takana*)

Kun Neuvostoliitto ja Saksa olivat elokuussa 39 olivat keskinäisen hyökkäämättömyyssopimuksen, näki Stalin, että nyt Leningradin turvallisuutta on vahvistettava Suomen rajan tuntumassa. Eikä se totisesti riittänyt, lopullisena tavoitteena oli Suomen täysivaltainen miehitys.

Laadittin niin sanottu "Marssijärjestys Suomeen". Moskovassa uskottiin, että perimmältään Suomi kuuluu neuvostovaltioiden piiriin kuten Puola ja Baltian maat. Maailmalle julistettiin perustetuksi Suomelle hallitus Otto Ville Kuusisen johdolla, niin sanottu Terijoen hallitus, jonka perimmäisenä tarkoituksena oli lopulta kieltää koko talvisodan olemassaolo. Kuusisen hallitus vain Neuvostoliiton avulla palauttaisi Suomeen ainoan oikean laillisen vallan.

Ensin Suomelle tarjottaisiin neuvotteluratkaisua. Paasikiven valtuuskunta neuvottelikin Moskovassa, myöntyikin rajatarkistuksiin, mutta se ei auttanut. Neuvostoliitto lavasti niin sanotut Mainilan tykinlaukaukset väittäen vastoin totuutta, että ne on ammuttu Suomen puolelta... Ja sitten 30. marraskuuta puna-armeija ylitti sotatoimin valtakunnan rajan. "Marssijärjestys Suomeen" oli äkkiä täyttä todellisuutta...

Tykkien kumu. Täydet sodan äänet.

5

Sodan äänet hiljennetään taustaksi virren alkuun. Yleisvalo.

KORPRAALI (*säestys LOTTA*)

Ja silloin virisi kotimaamme kirkoissa, rintamalla ja kodeissa tämä virsi:

(laulaa yleisön kanssa)

Jumala ompe linnamme
ja vahva turva aivan
on miekkamme ja kilpemme
ajalla vaaran, vaivan.
Se vanha vainooja,
kavala kauhea,
on kiivas kiukkuinen
ja julma hirmuinen.
Vain Herra hänet voittaa.

6

*Sodan äänet **voimistuvat**, heikkenevät taustaksi.*

UPSEERI (*kohdevalo vain häneen*)

Puna-armeija hyökkäsi eri kohdissa koko pitkän itärajamme yli: - Karjalan Kannaksella hyökkäsi sen 7. armeija lopullisena tavoitteenaan Helsinki, joka miehittäisi kahden viikon kuluttua: - Laatokan Karjalassa 8. armeijakunnan lopullisena tavoitteena oli Mikkelin ja Savonlinnan seutu: - Yhdeksännen armeijakunnan tavoitteena oli tunkeutua Suomussalmen läpi Ouluun, jossa järjestettäisiin voitonjuhla joulukuun 20. päivänä Stalinin 60-vuotis-syntymäpäivän kunniaksi: - 14. armeijakunnan tuli miehittää Petsamo ja estää tavarakuljetukset sitä kautta eteläiseen Suomeen. Kotimaahamme oli tunkeutumassa 450 000 puna-armeijan vahvasti aseistettua sotilasta. Heitä vastassa erittäin vajavaisesti aseistettu pieni armeijamme.

7

Etäisempää tykistötulen ääntä.

SOTAMIES (*kirjoittaa kirjettä vasemmalla*)

Sannoivat jotta sensuuri on tarkkaa, ei sua mainita paikkoja, ei nimiä ei paljon mittään...

Mitenkä tähän pannaan... jos ei kerran saa mainita paikkakuntia, minäpä mainitteen vielä tarkemmin missä ollaan, joo (*kirjoittaa sanellen ääneen*)...

”Suuren kiven viereisessä teltassa puolukanlehdillä istuen, repun päällä kirjoittaen 20. joulukuuta 1939.”

Ähää, siinä sensuuripoijille miettimistä, onko osoite liian tarkka, nappaako tästä ryssä suuntimat tykeilleen, ha haa.

Siirtymä pirttiin, jossa VAIMOja LAPSET lukemaassa kirjettä.

VAIMO (*lukee ääneen*)

”... repun päällä kirjoittaen kaheskymmenes joulukuuta 1939”...

POIKA

Mittee se isä noin kirjottoo?

TYTÄR

Oo hilijoo nyt!

VAIMO

Luetaanpas etteenkäsin, jospa se seleviää. (*lukee:*)

”Rakkaat kotijoukot!

Mitenkä siellä on pärjailty? Onko Antti hoitanut isännyyttä jämerästi, onko Mervi jakanut emännyyttä äidin kanssa niin kuin sovittiin? Ja onko oppivelvollisuus koulutiellä tullut”...

SOTAMIES (*ääni näkymättömistä jatkaa kirjettä*)

... onko oppivelvollisuus koulutiellä tullut hoidettua lissääntyneistä kotihommista huolimatta. Kyllä teillä siellä nyt tekemistä riittää. Kyllä minun ajatukseni ovat koko ajan luonanne ja olisin niin mielelläni siellä kotihommia paiskimassa. Onneksi saatiin tärkeimmät syystyöt tehtyä ennen lähtöäni silloin lokakuun puolessa välissä, saatiin perunat kuoppaan, kaura, ohra ja vehnäkin puitua. Älkää myykö liian paljon niitä pehkuja ja kauraa, jättäkää oma tarve ja koettakaa järjestää niitä uusia siemeniä, ainakin vehnän ja ohran, ettei tarvii vanhoilla kylvää.

Jos vievät Pikun niin kuin on pelättävissä, niin mietitään miten saatais jotenkin hevonen hankittua. Onneksi kerkisin ajaa ne halot ja heinät pihhaan ja ovat kummatkin hyviä ja kuivia. Lämpimänä ainaki pysytte. Pilkkooahan niitä halkoja vielä pittää, mutta eiköhän se uusi isäntä urhoollisesti sen homman hoitele, jos ei yksin niin ukin avulla.

Ei täälläkään laiskoina ole oltu, On pantu ryssälle hanttiin minkä on ehitty. Onneksi sain hyvän ja tarkan kiväärin, jolla isänmaata ja sitä meidänkin kotiliettä on hyvä puolustaa...

POIKA

Nyt ei oo isänmualla mitteen hättee!

TYTÄR

Tyhmä. Ei kai isän pyssy yksin koko isänmuata pelasta.

VAIMO

Vuan ompa siellä muillakii pyssyt.

TYTÄR

Vuan minäpä oun lukenna, että ryssällä on on kamala ylivoima ja enemmän asseita.

POIKA

Niin mutta ne on huonoja ampujii eivätkä ossoo hiihtee.

VAIMO

No niin, luetaampas etteenkäsin:

”kotiliettä on hyvä puolustaa, sillä ”niin kauan teillä on suojattu lies, kun on pystyssä yksikin mies”...

TYTÄR

Tuo on siitä yhestä laulusta.

POIKA

Oo ite hilijoo!

VAIMO

”... tietenkin olis hyvä kun sais pyssyn lisäksi vielä oikein sotilasvaatteet päällensä, niin tuntis olevansa sodassa eikä mettälintuja ampumassa.

Muuten silloin ihan alussa kun meiän porukka marssi kohti ...”

...nyt tässä on sotattu yli tuo seuraava sana... joo nyt minä ymmärrän, että siinä on ollu joku paikannimi, ja sensuuri on sen sotannu.

TYTÄR

Näytä... (*katsoo kirjettä*), niin, ja siksi isä pani tuohon alkuun että kiven vieressä teltassa.

VAIMO

Aivanpa niin, isähän ussein velmuiloo.

TYTÄR

Eikä viitti aina panna että ”täällä jossakin”.

VAIMO

Just niin. (*lukee*)...”...porukka marssi kohti... ’sottapaikkaa’ (*lapseet nauravat*)

”...meitä vastaan tuli kovasti karjalaisia siirtolaisia. Kyllä se näytti surulliselta, minulla kävi ihan sääliksi...”

SOTAMIES (*ääni*)

...Ajatelkaapa, että meitä lähettäisiin raijaamaan kotoammo poekkeen ihan yhen’äkin. .. Eräs nuori tyttö sanoi siinä kun ne tuli meitä vastaan, se talutti lehmää ja sano, että: ’Nii ol kiire lähtö, ettei kerent itkemäänkään’. Minä sanoin että niinkö tuli hoppu, niin se tyttö huus että `Ko venäläiset tulliit ovest, ni myö lähettii ikkunoist!’

KORPRAALI (*laulaa Lavia:*)

Illalla kun äiti peittell mua nukkumaan,

en aavistanut mitä aamu tuopi tullessaan.

Yöllä oli metsään tullut julma tykkipatteri,

evakoiden tumma rivi tiellä hiljaa vaelsi.

Meitä vastaan marssi nuoret Suomen soturit,

heitä johti lapsenkasvoiset nuoret vänrikit.

Moni kulki silloin elämässä viime retkensä,

maata kohden valuvana kuin aavistaisi hetkensä.

POIKA

Miks isä noin kirjottoo että kerent ja tulliit ja ovest ja...?

TYTÄR

Tyhmä, se tyttö tietennii puhu niinku siellä Karjalassa puhutaan.

VAIMO

Karjalan murretta niin. Onpa se tuo Antti tarkka kuuntelija.

TYTÄR

Vuan etpä ou huomanna, että isä muuten kirjottoo kirjakielellä.

POIKA

Oonpaha huomannu! Niinhän sitä pittee kirjottoo niinku kirjiosa kirjijotetaan, kyllä minä tiän!

TYTÄR

Voe hellalletta ku toinen tietee... *(poika ryntää tyttären kimppuun)*

VAIMO

Haluattako työ kuunnella vai tappeletteko! *(nuoret asettuvat, lukee:)*
”... `tulliit ovest myö lähettii ikkunoist!` Kyllä kaikkia nauratti.”

SOTAMIES *(ääni)*

...Ne siirtolaisetki ihan nousivat niistä murheen painamista kyyryistä asennoistaan ja naurovat niin ku vain karjalaiset nauraa voivat. Ja nauru tarttui. Joku siellä pitkässä jonossa tuntui toistavan sen tytön lausetta, ja taas joku toisti ja nauru eteni siirtolaisjonossa molempiin suuntiin. Ja tietennii mejän porukka nauro tippa silmässä. En oo ikinä kokenu mitään niin hupaisaa ja samalla syvältä koskettavvoo. Voi kun muu Suomi ymmärtäisi olla ystävä noille jotka joutuvat kotinsa jättämään ja jakaa kohtalot heidän kanssaan. Se karjalasityttö oli muuten ihan mejän Mervin näkönen, jonkin verran vanhempi...

POIKA

Mervi se tulloo ovest, Mervi se lähtöö ikkunoist...- *(tytär lähtee ajamaan takaa Poikaa. Perhe poistuu)*

Valo vaihtuu Upseeriin.

8

UPSEERI

Karjalaisen siviiliväestön evakuoinnista ei valitettavasti ollut valmiita suunnitelmia. Yli neljänsadantuhannen ihmisen siirrot jouduttiin tekemään improvisoiden kolmessa vaiheessa, ennen sodan syytymistä, sodan aikana ja rauhanteon jälkeen. Evakuointia vaikeuttivat kova pakkanen, kuljetusvälineiden puute ja ilmapommitukset.

Haittana oli myös viranomaisten yhteistyön puute, kun siviiliviranomaiset eivät pystyneet hallitsemaan tilannetta, vastuu evakuoinnista siirrettiin puolustusvoimille.

Tuo isän kirjeessä mainittu sensuurin poistama ”sottapaikka”, jossa isän porukka kohtasi tuon Mervinnäköisen karjalantytön sijaitsi Jalkaväkirykmentti 38:n lohkokolla jossain Syskyjärven-Varpajärven suunnalla.

Tuohon rykmenttiin oli sijoitettu runsaasti Savon miehiä. Talvisotaa edeltävä miesten sijoittelu sotaväen osastoihin noudatti periaateta: saman seudun miehiä samoihin osastoihin. Taustalla oli mm. tuttuuden luoma hyvä yhteishenki.

JR 38:ssa oli paljon rantasalmelaisia ja nilsiäisiä. Rykmentti taisteli Laatokan pohjoispuolisilla rintamaosuuksilla.

Joulun alla 39 JR38 kävi ankaria torjuntataisteluita Laatokan pohjoispuolella.

9

Jouluaatto kotisuomessa. Lapset ovat tulossa joulusaunasta, seisahtavat pihamaalle, katsovat taivaalle.

POIKA

Katto ku palijo tähtiä!

TYTÄR

Voi että kaunista... Ihan ku siinä yhdessä joulukortissa.

POIKA

Niin. Siinä joka me suatiin Pyrhösiltä Rantasalameilta... katto miten kirkas tuo yks tähti. Se on varmana se joka johatti niitä tietäjiä.

TYTÄR

Voep olla. Onhan nyt jouluaatto. Mutta tiiäkkö mikä mulla tulj mieleen?

POIKA

No mikä?

TYTÄR

Ku isä kirjijotti siinä viime kirjeessä, että sitä paleli hirviästi ku se melekeen nelijänkymmenen asteen pakkasessa seiso yöllä vartiossa...

POIKA

Joo ja siltä paleltu kaks varvasta.

TYTÄR

Onkohan mejän paketti ehtinnä perille jouluks...

POIKA

...niin ja isä sais ne uuvet villasukat, jotka äet kuto niistä koirankarvavillosta.

TYTÄR

Jos isä vaikka nyt seisoo vartiossa.... niin mulla tulj mieleen, että isä suattaa katella just nyt tuota sammoo tähtee...

POIKA

Voep ko niin kaakana sammoo...

TYTÄR

Tietennii voep, sama taevashan se on sielläkii.

Kohdevalo myös SOTAMIEHEEN , joka vasemmalla seisoo vartiossa lumikallion takana.

HAITARI varioi taustaksi "Vartiossa"-laulun teemaa.

SOTAMIES (*puhelee itsekseen, katselee varpaitaan*)

Eipään palele varpaita nyt. Nyt ollaan Killi yhdessä vartiossa, sinä varpaitteni ympärillä uusissa villasukissa. Muistatko kun yhdessä linnustamassa käytiin.

Sinua parempata koiroo ei oo meillä ollukkaan, eikä nyt lämpimämpö villasukkaa jalassani ku tämä sinun villostas äetin kutoma.

Niinpä tässä sinäkii tiet ommoo ossuuttas muanpulustustehtävässä vielä kuoltuaskii... (*katselee taivaalle*)

Ompa kommee tähtitaevas... jokohan siellä kotjväki on käyny joulusaanassa.

Että pitikii joutua vartioon näin ihan uattona. Vuan toesaalta, eipä ou pojilla tuolla teltassa yhtä kommeet näkymät ku minulla tiällä.

Jospa se tuo tähti, tuo iso tuolla, johattais minuttii sen syntyneen vauvan luokse sinne seimen iärelle... (*alkaa hyräillä, HAITARI säestää:*)

"Mä vartiossa seison, nyt yössä yksinäin.

On seuranain vain taivaan tähti kirkas.

Ja usein ajatukset on mulla samat näin,

oi taivaan tähti sama on sun virkas.#

KORPRAALI (*laulaa yhdessä Sotamiehen kanssa, huom. 3. säkeistö*)

Näin yksin yössä seison ja teitä muistelen,

ja rukoilen ma suojaa puolestanne.

Te isät, äidit, veljet ja siskot rakkahat.

Ma olen täällä teidän turvananne.#

TYTÄR

Uatelepa jos isä ois tiällä eikä ois sottaa, mentäs uamalla joulukirkkoon.

POIKA

Joo. mutta kun meillä ei ou hevosta.

TYTÄR

Tiiäkkö mitä!? Väisäsetpä lupasivat ottoo mejät rekkeensä uamalla.

POIKA

Myökö piestäännii joulukirkkoon?

TYTÄR

Piästään piästään.

POIKA

Se on hyvä. Mutta ois mejän Piku palatessa voettanu Väisästen ruunan.

SOTAMIES (*itseksseen*)

Mahtaneeko perhe piästä joulukirkkoon. Kirijotinhan minä, jotta hyppäisivät vaikka Väisästen kyytiin. Piäsisivät veisoomaan jouluvirttä...

KORPRAALI

Ja piähän ne.

Ja liekö millonkaan Suomen kirkoissa yhtä hartaasti veisattu jouluvirttä, yritetäänpä myö: (*kaikki laulavat*)

”Enkeli taivaan lausui näin:

Miks hämmästyitte säikähtäin?

Mä suuren ilon ilmoitan

maan kansoille nyt tulevan.

Herramme Kristus teille nyt

on tänään tänne syntynyt,

ja tää on teille merkiksi

seimessä lapsi makaapi.

10

UPSEERI

Juuri ennen joulua isän joukko-osostot kävivät kiivaita hyökkäystaisteluita Laatokan pohjoispuolisella Syskyjärven ja Ruhtinaanmäen suunnalla.

Kenraalimajuri Woldemar Hägglundin komentama IV armeijakunta taisteli vihollisen kahta hyvinvarustettua divisioonaa vastaan vaihtelevalla menestyksellä.

Vihollisen valtavasta ylivoimasta huolimatta suomalaiset onnistuivat vuodenvaihteen jälkeen saartamaan venäläiset useisiin motteihin. Syntyi Kitilän suurmotti ja Lemetin-Uomaan tien suunnalle useitä pienempiä motteja.

Vuoden 1940 alku oli kovaa aikaa myös kotirintamalla...

11

Huomiopiste pirttiin. Vaimo kirjoittaa kirjettä.

TYTÄR

Luetko meille mittee sinä out kirjottanna isälle.

VAIMO

No luetaan luetaan... (*alkaa lukea.*)

”...täällä kotisuomessa olemme kokeneet myös kovia, monia kaupunkeja on pommitettu ankarasti. Kuopiotakin pommitettiin ja paljon taloja tuhoutui...

POIKA

Paa siihen että on mekin nähty kun lentokonneet on lentäet tästä ihanpa meijänki yli.

TYTÄR

Ei semmosta voi panna. Sensuuri kieltee.

POIKA

Miten niin?

TYTÄR

Siinähän paljastus pommikonneitten reitti ja isä saattas huolestua, että ne meitäki voes pommittoo. Eikö niin äiti?

VAIMO

Olet oikeessa. Minä paininkin näin että... *(lukee:)*

”... mutta eiväthän ne tänne maaseuvulle ole toki pommeja pudotelleet...”

No niin, tässäpä ne tärkeimmät tuli luettua.

TYTÄR

Tärkeimmät taes jähä lukematta... kyllä minä näin että siellä alussa ja lopussakkii olj niitä rakkaus-sanoja ja semmosta kaikkee että...

POIKA

”... kaunis on luoksersi kaipuu...” ja että...

TYTÄR

”... silmäni kun joskus suljen, luoksesi käydä viel saan.”

VAIMO

Ja nyt lopetatte tuon hupajamisen! Ja onkos ne veet kannettu navettaan, alakakeepas männä! *(lapset menevät)*

KORPRAALI *(laulaa, haitari säestää)*

”Silmäni kun joskus suljen,

luoksesi käydä viel saan.

Kättesi kaulaani kiertyy

huulesi kuiskaavat vain

luonani viivy oi armas,

lohtua tuskaani tuo.

Että mä unhoittaa voisin

elämän murhehet nuo.”

Intiimit valot kohdistuvat Vaimoon ja Sotamieheen, jotka käyvät kynää pureskellen”kirjedialogin”:)

VAIMO

Et voi uavistaakaan, miten sinua kaipaam. Enkä tarkoita vain miehistä

työpanostasi tähän talonhoitoon, vaan minä ikävöin sinun läheisyyttäsi, sinun kosketustasi, sinun nauruasi, hymyäsi, jopa kuorsaustasi yön yksinäisinä tunteina. Minulla on ikävä sinun huumoriasi, sinun leikinlaskuasi lasten kanssa. Ja kun minun oma uskoni horjuu, minä tarvitsisin sinun lujaa uskoasi oman uskoni rinnalle.

SOTAMIES

Kun kirjoitit, että uskosi horjuu, et varmasti ole ainoa tässä Suomenmaassa, jonka uskoa koetellaan. Täällä etulinjassa kuoleman alituinen läsnäolo on pannut monen miehen kysymään: Miten Jumala voi sallia kaiken tämän tapahtuvan?

Juttelin juuri eilen erään palonurmelaisen pojan kanssa näistä asioista. Hän on körttikodin poika, mutta sanoi seuravirsien kaiun alkaneen pahasti säristä korvissansa. Ihan noita sanoja hän käytti ja jatkoi, että aina kovassa paikassa hän alkaa huomaamattaan hyräillä virsiä siinä ampuessaan. Epäili, että mahtaako enää virsi tulla mieleen. Hän oli nimittäin justinsa saanut tietää hyvän kaverinsa kaatuneen Kollaan taisteluissa.

12

UPSEERI

Kollaan ankarissa taisteluissa saavutetut voitot, kuuluisa Kollaan kestäminen oli tärkeä edellytys Kitilän ja Lemetin mottien onnistuneelle syntymiselle. Paitsi Kollaa, myös joulukuussa saavutettu voitto Tolvajärvellä sekä tammikuun alun Raatteen tien suurvoitto vaikuttivat käänteentekevästi koko Suomen armeijan taisteluhengen voimistumiseen ja voitontahtoon.

Venäläisten tarkoituksena oli ollut kiertää Laatokan pohjoispuolitse Karjalankannakselle ja hyökätä siellä taistelevien suomalaisten selustaan. Siksi venäläisosastojen motittaminen ja pysäyttäminen paikoilleen oli erityisen tärkeä sotatoimi. Juuri näihin saartotaisteluihin isän joukko-osasto osallistui Laatokan pohjoisella rintamalla.

13

Sotamies palelee vartiopaikallaan, "kirjoittaa puheellaan" kirjettä, jota Vaimo lukee pirtissä, jossa perhe koolla.

VAIMO

No niin kuunnelkaapas nyt mitä isä kirjoittaa.

SOTAMIES

Pantiin tuossa Erkan kanssa pari ryssän divisioonaa mottiin. No jaa, olihan siinä meitä vähän auttamassa muutama muukin neljännen armeijakunnan poika. Mitähän siellä ois nyt parikymmentätuhatta ryssän äijää värjöttelemässä saarroksissa, mihinkään pääsemättömissä. Sortavalaan kai niillä oli matka, mutta myöpä Erkan kanssa sanottiin, että top tykkäänään...

(perhettä naurattaa)

TYTÄR

Voi että tuo isä aena velemuilo.

VAIMO

Koittaa raukka lämpimikseen laskee leikkiä. Siellä on kovat pakkaset. *(isä pomppii hirveästi kylmissään)*

POIKA

Minusta isä on mukava.

VAIMO *(lukee ääneen)*

Jatketaanpas... ”Nyt on tilanne vähän rauhottunu, pariin päivään pahin vastustaja on ollu tuo mahoton pakkanen, nelissäkymmenissa huitelee mittari. *(isä hyppii hirveästi)* ... Erkka sano että hänellä on kuusi kerrosta hyntettä päällään yötä päivää. On minullaki neljä, mutta Killinkarvasukat vastaavat kyllä niitä Erkan kahta vaatekertaa. Ei täällä pahemmin palella, vaikka teltassa ollaan majotettuna.

On semmonen pahvitelttä, joka jonniinverran pittää sentään viiman poissa pelistä. Paha on se että lämmintä ruokaa ei saa oikeestaan ollenkaan. Päivällä ei voida pitää tulta kun vihollinen on tuossa ihan vieressä, ja yöllä pitäisi yrittää nukkua. Huolto kyllä tuo ruuan päivittäin, mutta jähtyyhän se matkalla jäätien viimassa.

Me ollaan näet nyt Laatokan saarella, Petäjäsaaari on nimeltään. Semmonen pieni kalliainen saari, josta käsin mejän tehtävänä on häiritä vihollisen huoltoasaattueita sinne isompaan mottiin. Niiden ainut mahdollinen huoltoreitti menee nimittäin justiinsa tästä meidän saaren vierestä...

UPSEERI

Motitettu vihollinen sai muonaa, ammuksia ja polttoainetta jonkin verran ilmateitse, mutta tärkein reitti lopulta oli jäätie etelästä Laatokan koilliseen kulmaan, jonka yläpuolella niin sanottu Kitilän suurmotti sijaitsi.

Tammikuun puolenvälin tienoilla, isän joukko-osasto määrättiin miehittämään Laatokan neljä strategisesti tärkeää saarta, Vuoratsu, Maksima, Paimoi ja Petäjäsaaari. Heidän tehtävänään oli juuri tuon vihollisen huoltotien häirintä, sitä pitkin kulkevien kolonien tuhoaminen.

TYTÄR

Hei! Kun isä kerran kehuu niitä killinkarvasukkia, niin mehän voitais lähettee sille koirannahkarukkasetti.

VAIMO

Niin, onhan meillä niitä nahkoja tallella.

POIKA

Joo! Ukki varmaannii ossoo ommella semmoset rukkaset ku se tekj minullekkii ne pikkuset suappaat.

VAIMO

Ukkihan on ihan suutar, kyllä se ossoo.

TYTÄR

Mummihan karttoo ja kehree lankoja sinne lotille, jotka sitte lähettävät sukkia ja muuta rintamamiehille.

VAIMO

Niinhän se mummi tekköö, ja ukki olikii sanonna että (*matkii*) ”Tekisinhän sitä minnäe jottai niille rintamamiehille kun näetä pikkupuita ei voe sinne lähettee vaekka varmaan tarpeen heille olisivattii.”

POIKA

Niin kun ukki aena vuan pilikkoo niitä puita.

VAIMO

No nyt suahaan ukille varmaan mieluista tekemistä.

TYTÄR

Ukki varmaan innostuu tekemään niitä rukkasia muillekkii ku isälle.

VAIMO

Varman innostuu. ja onhan meillä niitä nahkoja. Leheminnahkojakkii .

TYTÄR

Äet. Jokkoon minä nyt viimennii saisin liittyä pikkulottiin.

VAIMO

Suathan sinä toki nyt. Nyt on aika.

14

Välähtelevä VALO yksinomaan saareen. ÄÄNI: ankara tykistöäkeskitys. Sotamies lyö maihin, pitelee korviaan.

SOTAMIES

Hälyytys!. Ryssä hyökkää! (*Keskityksen jyminä voimistuu. Sotamies tapailee laulun sanoja, hyräilee:*)...

”Maan korvessa kulkevi lapsosen tie.

Hänt´ ihana enkeli kotihin vie.

Niin pitkä on matka, ei kotia näy,

#vaan ihana enkeli enkeli vierellä käy #

Jyminä hiljenee taustaksi. Valo välähtelee edelleen.

KORPRAALI (*näkyviin, yhtyy lauluun ja jatkaa:*)

”#vaan ihana enkeli enkeli vierellä käy #

On pimeä korpi ja kivinen tie

ja usein se käytävä liukaskin lie.

Oi, pianhan lapsonen langeta vois,

jos käsi ei enkelin kädessä ois

Maan korvessa kulkevi lapsosen tie.
Hänt' ihana enkeli kotihin vie.
Oi, laps' ethän milloinkaan ottaakaan vois,
sun kättäsi enkelein kädestä pois. #"

15

Välähtelevä valo ja taistelun äänet häivyteen pois.

UPSEERI (*valoon*)

Jo tammikuun aikana vihollinen teki ankaria hyökkäyksiä Petäjäsaareen, jonka puolustaminen oli äärimmäisen vaikeaa, puustoa ei ollut juuri nimeksikään, kalliopohja esti poteroihin ja pesäkkeisiin kaivautumisen. Usein jouduttiin turvautumaan yksinomaan lumesta kyhättyihin valleihin, menemään lumikieppeihin kuin jänikset aavalla aukealla.

Vihollisen ylivoima hyökkäyksissä oli valtaisa. Voimasuhteet tuolla saarialueella olivat tammikuun lopulla yhden suhde kahteenkymmeneen. Eikä se riittänyt, tämän lisäksi vihollisella oli ainakin 50 hyökkäysvaunua, parikymmentä panssariautoa, meillä ei ainuttakaan. Tykkeitä venäläisillä yli kaksi sataa, meillä vajaat kaksi kymmentä. Jo tammikuussa vihollinen lenteli jopa viidenkymmenen lentokoneen parvina pommittamassa ja ampumassa saaria. Meillähän koneita ei ollut lainkaan ja ilmatorjunta-aseistus puuttui lähes kokonaan.

16

VAIMO *lukee (=kuuntelee) kirjettä.*

SOTILAS (*nousee nokisena ja repaleisena, "kirjoittaa":)*

Rakas Kotiväki! (*valo Sotamieheen häivytetään, vain ääni:*)

Terveiset täältä pakkasen keskeltä. Suuret kiitokset paketista ja varsinnii koirannahkarukkasista! Ovat totisesti olleet tarpeen. Täytyy sanoa heti alkuun, että älä lue tämän kirjeen alakupuolta lasten kuullen. Sinähän kerroit, että teillä on tapana lukkea yhdessä näitä kirjeitä. Se onkin mukava tapa, mutta on asioita, joilla ei mielestäin kannata lapsia huolestuttaa.

Täällä se alkaa nimittäin sitkeinkii huumorintaju jäätyä. Ryssä hyökkää hirveellä ylivoimalla tätä saartamme vastaan. Viimeisin hyökkäys kesti viisi vuorokautta yhteen menoon, Oisinkohan nukkunut tuona aikana montakaan tuntia. Asemassa joutuu olemaan kalliota vasten litteänä, kun kaivaa ei voi ja tulitus on ihan yhtämittaista, päätä et voi nostaa hetkeksikään. On täällä muutamia hiekkasäkkejä konekiväärin eessä, ovat luvanneet tuoda lisää, mutta eipä ole näkynyt. Eikä taida tullakaan. Meillä alkaa olla vähän semmonen tunne, että meiat on unohettu tänne saareen ihan kokonaan. Täydennystä ei ole saatu vaikka luvattu on. Sen voin sanoa, että ei Palonurmi oo ennee ainut Nilsiäen kylä, jonka poika tälle saarelle kaatunut.

Mutta henki täällä mejän porukassa on kuitenkin hyvä...

POIKA (*lapset tulevat, isä pois näkyvistä*)

Äet! Sinä oot avanna isän kirjeen, vaikka oot luvanna...

TYTÄR

... että yhessä luetaan!

VAIMO

Luetaan luetaan... eipäs kurkita! :(alkaa lukea ääneen)

” Rakas Kotiväki!

Terveiset täältä pakkasen keskeltä. Suuret kiitokset paketista ja varsinnii koirannahkarukkasista! Ovat totisesti olleet tarpeen...

...henki täällä mejän porukassa on... hyvä.

Meillä on tässä saassa mukava päällikkö, reservin vänrikki, joka on siviiliammatiltaan Viipurin kirjastonhoitaja. Viisas mies, joka on saanu meiät uskomaan, että tämä mejän tehtävä täällä on mahottoman tärkeä, vaikka aluksi moni meistä eppäili, että mitä vakkauttaa pitää hallussa tämmöstä kaljua saaripahaista. Meillähän on täällä paljon tuttuja poikia, paljon nilsiäläisiä ja rantasalmelaisia, niin että savvoo yhessä viännetään ja hyvin tullaan toimeen keskenämmö. Vaikka on täällä paljon muualtakin, myös hirmuisen nuoria karjalaispoikia, monet ihan näistä maisemista kotosin, Salmista ja Impilahelta. Mukavia ja ilosia, rohkeita poikia, he kun tuntevat ehkä vielä enemmän kuin muut puolustavansa ihan ikiommaa isänmaataan.

Kyllä meistä jokainen haluaa ihan tosissaa puolustaa tätä isänmaatamme, olkoonpa se oma kotoinen pläntti täällä Karjalassa tai Savossa, niin kova maanpuolustushenki meillä on, ja se on luja.

Joskus vain tuntuu, että kunpa edes muuutamaksi päiväksi päästäisiin pois täältä ja voitaisiin kerrankin nukkua lämpimissä teltoissa tai ihan taloissa.

Joka hetki minun ajatukseni ovat luonanne. Olkoon Kaitselmus kanssanne rakkaat kotijoukot.”

TYTÄR

Onpa hyvä, että lähetetiin ne koirankarvarukkaset.

POIKA

Ja ukki on tehny niitä kuuulemma jo ainaki kymmenet.

VAIMO

Niin, ukki on kuulemma ihan innoissaan.

TYTÄR

On uhanna ruveta ampumaan kettuja, kun koirannahka on loppunna.

17

UPSEERI

Vähitellen venäläiset alkoivat ymmärtää kuinka ratkaiseva saarten merkitys strategisesti oli sotiemme suurimman motin pitämisessä paikoillaan.

Helmikuun aikana Petäjjäsaari sai kokea entistä useammin ja kovempia vihollisen hyökkäyksiä. 15. päivän taisteluissa oltiin vähällä menettää koko saari, vihollinen tunkeutui pitkälle kohti saaren keskiosaa, kunnes uhkarohkeilla vastahyökkäyksillä saari saatiin puhdistettua vihollisista.

Viholliset menettivät noissa hyökkäyksissään peräti 80 prosenttia miehistöstään,

sotapäiväkirja kertoo jopa neljän sadan venäläisen kaatuneen tuossa taistelussa .
Petäjäsaaren puolustajien tappiot olivat 17 kaatunutta ja 23 haavoittunutta.

Kun suomalaiset aloittivat saarista käsin 20. tammikuuta vihollisen
huoltokolonnien tuhoamisen, niin helmikuun loppuun mennessä öisillä iskuilla
pienet saarten hiihtopartiot olivat tuhonnee noin 2000 vihollisen hevosta ja
ajoneuvoa ja saman verran miehiä, nuo pienet öiset hiihtopartiot...

SOTAMIES (*näkyviin, lausuu Yrjö Jylhän runoa:*)

Ne hiihtävät kuin haamut öin,
ne liukuvat kuin aaveet kuutamolla,
niin hiipivin, niin hyisin ylläköin -
Ken tahtois niitä vastassa nyt olla.

Ei paljon heitä ollut ei,
kun suksilleen nous parvi valkopuku.

Mut mistä kasvoi joukko tuo?

Nyt hiihtäjiin on liittyneet
ne kaikki, jotka, hiihtivät tääll' ammoin
kaikk' erämiehet, sissijoukkueet;
ja kylmä kuukin katsoo sitä kammoin.

Tuhansin aavepartioin
vuosisadat vaanimass' on vainolaista;
kiväärein, jousin, tapparoin
ne taistelevat Suomen erämaista.

18

VAIMO (*tulee, aukaisee kirjeen, lukee, yksin*)

”... Joko te olette tottuneet siihen uuteen tammaan. On hyvä että saitte hevosen
sinne kotitöihin avuksi. Useinhan tammot ovat helpompia käsitellä. Uskon että
appiukko vanhana hevosmiehenä osasi tehdä teille oikean valinnan.
Hevosmieshän minäkin olen, niin kuin useimmat Savon miehet täällä
rintamalla.”

SOTAMIES (*ääni jatkaa näkymättömistä*)

... Voit uskoa, että se mitä me täällä joudutaan hevosille tekemään, on
keljumaisinta työtä mitä minulle on koskaan annettu, nimittäin tappaa työkseni
viattomia luontokappaleita, jotka usein eivät edes kuole kertalaakista, vaan
joutuvat odottamaan armolaukausta aina siihen asti kun me olemme
partioreissulla saaneet koko vihollisen kolonan tuhottua. On se muuten kumma,
että hevosen ampuminen tuntuu melkeinpä vieläkin pahemmalta kuin ihmisen
ampuminen, sillä vihollinen yrittää tappaa minut, ampuu minua kohti, minun on
vain ehittävä ensin.

(*näkyviin, lausuu Jylhän runoa:*)

”On hällä oikeus tappaa, ja sulla –
mut mistä saitte sen oikeuden?

Ei voi hän vieraaksi majaas tulla:
hän on vihollinen.

Et tiedä, ken on hän, mistä,
et tiedä hänestä muuta,
kuin että käy joku ihmisistä
päin pistoolinsuuta.

Niin kohtaavat toisensa länsi ja itä,
niin kohtaavat ihmiset toisiaan.
Vain toinen muistelemaan jäi sitä,
ja toista jossakin kaivataan.”

Näin kummallisia tunteja tämä järjetön sota synnyttää. Ajattele, kristityssä ihmisessä.

Kuitenkin kun joku minulle sanoi, ettei voi uskoa Jumalaan, joka sallii tällaiset sodat, niin minä sanoin että ihminen tätä sotaa käy, ihan omasta tahdostaan.. Jumala on antanut ihmiselle tahdon vapauden, vapauden myös olla käymättä sotia. En tiedä ajattelenko oikein.

Nämä ovat taas niitä tarinoita ja ajatuksia, jotka sinun pitää jättää lapsille lukematta...

VAIMO (nousee kirje kädessään huolestuneena pohtimaan)

Voi hyvänen aika, johan näitä rupeaa tulemaan näitä lapsilta kiellettyjä... aina enemmän ja enemmän. Miten minulle alkaa tulla yhä pahempia aavistuksia... Hyvä Jumala, ole meille syntisille armollinen. Anna suojelusenkelisi miestemme suojaksi sinne aavalle saarelle, varjele heidät pahalta. *(lukee taas:)*
”... mutta sen sijaan voit lukea heille mukavasta tapahtumasta . Meidän nilsiäläisten kuuluisa maailmanmestari on täälläkin tehnyt komean urheilusuorituksen.. Kun meikäläisten piti vallata ryssältä tuo läheinen Maksiman saari, syntyi taistelussa tilanne, jossa mantereen puolelta meidän oma kranaatinheitin tarvitsi tulenjohtoa, ettei osuisi omiin miehiin, jotka olivat osittain vallanneet saaren. Kun muuta yhteyttä heittimen johtajaan ei saatu, se hoidettiin täältä Petäjasaaresta käsin, Pauli hiihti lähelle Maksimaa ja kysyi osuiko mihin, ettei vain omiin. Sai sieltä tarkemmat ohjeet mihin päin heittimen pitäisi tullaan ohjata. No Pauli maalimanennätysvauhtia tänne Petäjasaareen, antoi uudet suuntimat, ja taas hirmvauhtia takaisin Maksimaan, Sai taas uudet ohjeet ja taas hiihto tänne ja näin edestakaisin ties kuinka monta kertaa. Niin kranaatit löysivät maalinsa, omat säästyivät ja saatiin vallattua Maksima takaisin meikäläisille.

Et voi muuten uskoa, mitä ryssän ropakanda yrittää meille syöttää. .Sitä holotusta tulee yhtenäen ja kun ei täällä radiotakaan ole, niin käypihän tuo jonniinlaisesta hupailusta sekin, varsinkin kun soittaa joskus ihan hyvää musiikkia enen ja jälkeken jorinoittensa

LOTTA

Soittaa slaavilaista haitaria hetken

PROPAGANDAÄÄNI

Suomen armeijan sotilaat! Minkä vuoksi te palellutte metsässä ja juoksuhaudoissa...

SOTAMIES (*näkyviin*)

Eipä oo mehtee eikä juoksuhautoja!

PROPAGANDAÄÄNI

... Miksi panette itsenne kuolemalle alttiiksi?

SOTAMIES

Teijät myö pannaan alttiiksi!

PROPAGANDAÄÄNI

... Useimmissa rykmenteissä ei ole vaatetusta. Teidän armeijanne on huonosti aseistettu.

SOTAMIES

On meillä kokardi! Silläki teille pärjää!

PROPAGANDAÄÄNI

Itsensä myynyt Suomen kapitalistihallitus ei ole turvannut edes sairaalahoitoa haavoittuneille suomalaisille sotilaille...

SOTAMIES

Meillä on hyvät lääkintämiehet. Halluutteko apua?

PROPAGANDAÄÄNI

... Teidän armeijanne on saarattu ja sen päivät ovat luetut.

SOTAMIES

Nyt erehyt armeijassa! Itte oot motissa!

PROPAGANDAÄÄNI

... Minkä puolesta te käytte sotaa?

SOTAMIES

Perheen, isänmaan ja uskonnon!

PROPAGANDAÄÄNI

Teidän upseerinne juopottelevat ja te näännytte. Mitä pikemmin te tuhoatte upseeristonne, sitä pikemmin pääsette omalle kotiseudulenne!

SOTAMIES

Myöpä ollaan jo, varsinkii nuo Karjalan pojat!

LOTTA

Soittaa slaavilaista hetken.

VAIMO (*lukee*)

"...vaan siihenpä tuo hupipuoli näillä saarilla sitten loppuukin. Me ollaan kuule täällä hyvin yksinäisiä miehiä. Tänne meijät on unohettu. Ei ole meijän luokse kertaakaan eksynyt yksikään suurempi komentaja, on liian vaarallinen paikka isoille sotaherroille.

Ei ole meillä radiota pitämässä yhteyttä siihen maailmaan, jossa te siellä kotipuolella elätte. Sanomalehtiä tulee, jos tulee, nekin vähintään viikon vanhoina. Niitä sitten koko telttä kerääntyy lukea tihrustamaan myrskylyhyin valossa, tihrustaa jos jaksaa, usein ollaan niin väsyneitä että lukemisesta ei taho tulla mittään.

Tulihan tuohon Paimoinsaareen tässä hiljan tk-miehiä, sotakirjeenvaihtajia ja valokuvaaja. Niiden piti tulla tänne Petäjasaareenkin, mutta justinsa silloin saatiin taas niin kova tykistökeskitys niskaamme, että tk-äijät painoivat kiireen vilkkaa mantereelle. Oli kuulemma mennyt kamera rikki. Eikä niitä täällä näkynyt.

SOTAMIES

Eikä ole näkynyt ainoatakaan pappia näillä kallioilla. Olisi niin hyvä joskus kuulla Jumalan sanaa ihan papin suusta ja kokoontua joukolla evankeliumin sanoman äärelle näillä murheen kovilla kallioilla. Onhan minulla toki se lahjoittamasi pieni Uusi Testamentti repussa. On hyvä että raatsit ostaa sen nahkakantisena, ei täällä pahvikansi kestäisikään, niin on kovassa käytössä.”

VAIMO

Vai on kovassa käytössä. Mitähän tuo merkitsee... Mitäpä muuta se voisi merkitä... voi Hyvä Jumala, älä anna minun aavistusteni käydä toteen. . varjele Suomen kansaa... (*alloittaa virren, johon Korpraali ja yleisö heti yhtyy:*)

Sun kätes Herra voimakkaan

KORPRAALI (*haitari säestää*)

suo olla turva Suomenmaa
niin sodassa kuin rauhassa
ja murheen onnen aikana

Sun armos täällä meille soi
mi kallehinta olla voi,
ja meille alla auringon
tää synnyin seutu rakkain on.

VAIMO

Siunaa ja varjele minun rakastani, säästä lasteni isä vihollisen luodeilta...Varjele kaikkia heitä yksinäisiä saaren puolustajia siellä jossakin.

SOTAMIES (*lausuu Jylhää:*)

He sanovat: siellä jossakin - , kun puhuvat he meistä
ja rukoilevat puolestamme illoin,
ett’ yhä täällä jaksaisimme taistella ja seistä –
mut kukaties jo vainait’ oomme silloin.

Me sanomme: siellä jossakin – , kun muistelemme heitä
niin kaukaista on kaikki kotopuolla.
Ei meillä entiselämää, ei meillä paluutietä –
vain heidän vuokseen taistella ja kuolla.

UPSEERI

Monet vihollisen helmikuussa tekemistä hyökkäyksistä olivat olleet lähes kestäättömän rajuja. Mutta maaliskuun alku viritti enteitä vieläkin pahemmasta. Saarten tähystäjät tekivät havaintoja vihollisen suurista joukkojensiirroista, joita ei edes yritetty salata, Näytti varmalta, että viholliset suunnittelivat nyt saaria vastaan sellaisia sotaliikkeitä, joiden rinnalla aikaisemmat taistelut olisivat vain sodan harjoitusta.

Koska kaikilla teillä alkoi kelirikko, vihollisen tavoite voitiin arvata. Koirinojan lahden saaret oli saatava pois pelistä, jolloin hyökkäys länteen saarten ohi jätise olisi lähes esteetön. Silloin suuri mottikin vapautuisi ja voisi yhtyä hyökkäykseen. Maaliskuun alkupäivät Petäjäsaaressa olivat pahaenteisen hiljaisia. Vain lisääntynyt propagandatoiminta rikkoi hiljaisuuden...

SOTAMIES *vartiossa*

PROPAGANDAÄÄNI

Punainen armeija ei tapa sotavankeja, vaan antaa heille mahdollisuuden lukea sanomalehteä 'Kansan valta', pelata shakkia ja biljardia, perustaa omia soittokuntia ja viettää iloisesti aikaansa, samanaikaisesti kun upseerit ajavat teitä kuolemaan. Älkää antako heidän jatkuvasti pettää itseänne. Menkööt kenraalit taistelemaan! Pelastakaa oma elämänne, antautukaa sotavangiksi.

Propagandaämyrit (=Lotta) soittavat haikeaa slaavilaista.

SOTAMIES (*LOTTA soittaa taustalla*)

Suhonen! Herra luutnantti, kävit mantereella, mitäpä komentoportaalle kuului? Et kai vuan ollu juopottelemassa kenraalien kanssa ja tulit nyt ajamaan meitä kuolemaan, niinku veli venäläinen väittää?

UPSEERI (*On lähtenyt "asemapaikaltaan" rooliin*)

Sinä se jaksat pitää huumoria yllä. Isoja viskaaleita kyllä tapasin mutta vakavissa merkeissä.

SOTAMIES

Vakavaltahan tämä tuntuu tämä hiljaisuus. Eipä oo kolomeen päveen palijo muuta kun kuunneltu ryssän mussiikkia ja molotusta. Alakaa tämä hilijaisuus pelottaa enemmän ku ainanen tykinjyske.

UPSEERI

Sehän se. Kyllähän tämä tietää ryssän lopullista iskua.

SOTAMIES

Ja eihän myö näillä pärjätä. Pyysitkö tänne vahvistusta?

UPSEERI

Päinvastoin, pyysin saada vetää miehet pois saaresta. Nyt siihen olisi viimeinen mahdollisuus. Etkös sinäkin ole perheellinen mies?

SOTAMIES

Onhan mulla vaimo ja kaksi lasta. *(näyttää kirjettä)* Kohta lähtöö kirje.Nilsiään.

UPSEERI

Pane perheelle terveisiä.

SOTAMIES

Jep.

UPSEERI

Suurin osahan täällä on perheellisiä. Siihenkin vetosin kun vaadin vetäytymislupaa.

SOTAMIES

Soppii silti eppäillä että lupaa ei tullu.

UPSEERI

Ei tullut. Niin sanoivat, että on tultava toimeen näillä voimilla, vaikka kaikki jäisivät.

SOTAMIES

Että viimeiseen mieheen.

UPSEERI

Niin... sinullehan tuon voin sanoakin, että se viimeinen mies lupasin olla minä itse, jos saan lähettää kaikki mieheni pois saarelta ja jäädä yksin tätä puolustamaan.

SOTAMIES

Noinko teit kovan tarjouksen?

UPSEERI

Tein, ja ihan vakavissani. Niin... ja tätä et sitte kerro muille: Sanoin että lopputulos on sama, puolustipa tätä saarta kaksisataa tai yksi mies.

SOTAMIES

Ohhoh... Usko tai älä, ei me ois sua yksin jätetty, tapeltu ois sun kanssa.

UPSEERI

Minä uskon.

SOTAMIES

Ja kohtahan myö tapellaankii.

UPSEERI

Isänmaan puolesta.

SOTILAS

Isänmaan puolesta! Aamulla painetaan! (*Upseeri poistuu "asemapaikalleen"*)

KORPRAALI / SOTAMIES (+ säestys)

Tänä aamuna poikani lähden
kohti tuskien rintamaa.
Sinun äitis ja *siskos* tähden
minut kutsuvi isänmaa.
Isänmaallinen, kontua vailla
olen ollut ja köyhä mies.
Sydänsuomeni karuilla mailla
oli suiteva kotilies.

Perinnökseni poikani annan
tyhjät taskut ja isänmaan,
kalasaunani välkkyvän rannan,
pyhän uskoni Jumalaan.
Minut kerran kun kantavat luokses,
risti sormes ja ole mies.
Kävi poikani näin, sun vuokses,
minä viitoitin miehen ties.

Ankara tykistökeskitys.

SOTAMIES (*pitelee korviaan, tykinäänet taustaksi, alkaa laulaa:*)
Te rauhas olla saatte, mä teitä vartioin,
ei tuhota voi vainolainen teitä.
Ja kentälle jos jäisin mä iäks uinumaan,
niin viime hetkelläkin muistan teitä #

Tykistökeskitys voimistuu!
Valo välähtelee.
Tykistökeskitys äkkiä poikki. Pimeys. Hiljaisuus.

20

Valo pirttiin.

VAIMO (*lukee yksin kirjettä*)
”Täällä jossakin 5. maaliskuuta 1940...”

SOTAMIES (*ääni näkymättömistä*)
Rakas, kultainen Vaimoni.

Tällä hetkellä tunnen olevani sinun luonasi, sota katoaa jonnekin pois, vain sinä istut siinä vierelläni, pääsi olkaani vasten, kätesi kädessäni. On vain hiljainen kesäilta, järvi edessämme, auringon kimallus veden pinnassa. Sitten kävelemme rantapolkua, vanha riihi polun varressa. Sinun kaunis tukkasi riiehen harmaata hirttä vasten. painan ujon suudelman huulillesi. Sitten pihaan, siellä lapset, meidän ihanat lapsemme, ja minä tietenkin pelleilemään heidän kanssaan. Sinä motkotat liian kovasta menosta, niin kuin sinun pitää, ja kohta me kaikki nauramme.

Pitäkö ihmisen käydä sotia, jotta hän viimeinkin ymmärtäisi mitä Rauha on,

kuinka rakas perhe on, kuinka paljon Jumala on meille hyvää ja kaunista antanut.

Tämä kirje lähtee saman muonahevosen paluukyyissä, joka toi Suhosen mantereelta, oli käynyt pyytämässä herroilta jotta saisimme vetäytyä saarelta. Lupaa ei tullut, niin että tilanne täällä on aika vakava, ryssä tuntuu valmistelevan ehkenpä tähän asti kovinta hyökkäystä näitä saaria vastaan. Suhonen sanoi kyllä vielä odottavansa, että josko tuo vetäytymislupa sittenkin tulisi. Mutta jos ei tule, niin hanttiin pannaan.

On sanottu että rauhanneuvotteluitten vuoksi, joita Paasikivi kuuluu nyt käyvän, periksi ei saa antaa millään rintamaosuudella, muuten rauhaa ei tule.. Jos se kerran siitä on kiinni, niin mehän ei periksi anneta.

VAIMO

Rakas Jumala, minä pyydän että olet johdattanut miehet pois saarelta ja tuot rakkaani terveenä takaisin kotiin. Anna suojelusenkelisi hänen mukaansa jokaiselle askeleelle. Anna meille rauha!

(itkee, lukee ääneen kirjettä eteenpäin:)

”Meillä on täällä hyvä henki, puolustustahto ei voi paremmaksi tulla. On paljon saman pitäjän miehiä... *(silmäilee kirjeen loppuosan läpi, kun kuulee lasten tulevan)*

TYTÄR

Äiti, sinä itket.

VAIMO

Äidillä on vain niin ikävä issee.

POIKA

Mittee siinä kirjeessä on?

TYTÄR

Taes olla niitä rakkausasioita.

VAIMO

Niin olikii.

POIKA

Mutta luethan meille niitä muita asioita!

VAIMO

Luen tietenki. *(lukee ääneen:)*

”Meillä on täällä hyvä henki, puolustustahto ei voi paremmaksi tulla. On paljon saman pitäjän miehiä samoissa porukoissa. Tätä mejän osastoa sanotaankin Nilsiläisporukaksi. Meitä johtaa luutnantti Wasenius. Hyvä mies, metsänhoitaja ammatiltaan ja hänkin kova urheilumies, ihanpa olympialaisten kultamitaliluistelija. Niin että urheiluhenki pysyy vaikka Pitkäsen Pauli pääsikin parahiksi lomalle kun haavoittui reiteen ja vietiin mantereelle. Myös Pirisen Mooses pääsi aamulla lähtemään lomalle. Täytyy sanoa että oikea onnenmooses tuo mukava Palonurmen poika.

Mitenkäs siellä kotona on jakseltu? Olipa hyvä kuulla että Antti on päässyt tutuksi sen tamman kanssa ja hoitelee talon ajot kuin aikamies. Niistä Mervin joulutodistuksen numeroista olen kovasti iloinen ja ylpeä.

Nyt minun pitää ilmoittaa, että luutnantti Suhonen, tämän saaren päällikkö, antoi minulle juuri ankaran käskyn. Näki minun kirjoittavan kirjettä, niin kyseli teistä ja sanoi että panehan perheelle terveisiä. Niin että terveisiä saaren päälliköltä teille jokkaiselle kovasti!”

POIKA

Minä säikähin että mittee se käsköö.

TYTÄR

Aina isä jotennii velemuilo: (*velmuillen*) ”nyt minun pitää ilmoittaa ankara käsky”.

VAIMO

Itte velmuilet, oot tainnut tulla issäas. No jatketaanpas: ”Täytin siis päällikön käskyn. Mitenkäs siellä kotijoukkojen komentajaa totellaan. Onko äidin käskyjä noudatettu? Uskon että on. Onhan meillä siellä urhoollinen kotikomppania, joka hoitelee kotirintaman hommat siinä kuin me täällä omamme...”

SOTAMIES (*ääni, jatkaa kirjettä:*)

Pitäkää huolta itsestänne, älkääkä unohtako kumpaakaan mummia eikä kumpaakaan ukkia. Olkaa rauhallisia, niin kuin mekin täällä seisomme Jumalaan turvaten vartiopaikoillamme. Meidän velvollisuuteme on suojella isänmaatamme ja toivoa, että saatais vielä täällä armon ajassa tavata. Ja eiköhän tässä kohta olla taas koko perhe koolla ja päästään aloittamaan kevättyöt koko porukalla. Eläkää vain reippaasti ja hommatkaa työt niin kuin ennenkin. Rauha lähestyy ja toivossa eletään.

Voikaa hyvin Kotiväki, te minulle niin rakkaat!

Sydämellisin terveisin Isä

Valo himmenee hitaasti pirtistä. Pimeys.

21

Välkkyvät VALOT tyhjälle saarelle.

Ankarat tulituksen ÄÄNET, myös lentokoneita ja tankkeja kuuluu.

Äänet hiljenevät hitaasti. Valot himmenevät.

Pimeys. Hiljaisuus.

22

RADIOÄÄNI (*Valo pirttiin, kotiväki kuuntelee*)(*aito tqlenne*)

Suomen Yleisradio. Nyt saamme kuulla ulkoministeri Väinö Tannerin puhuvan. (...) Tiistaina kuluvaan maaliskuun kakstoista päivänä kello seitsemäntoista pidettiin Moskovassa Suomen ja Neuvostoliiton edustajien välinen kokous, jossa rauhansopimuksen teksti esitettiin Suomen valtuuskunnalle. Sopimuksen allekirjoittaminen tapahtui tämä kuun kolmannentoista päivän vastaisena yönä... *epäselvä kohta äänitteessä*)...sanlahden, Uikuniemen ja Korpilahden kautta yhtyen nykyiseen rajaan Lahnajärvellä. Osia Kuusamosta ja Sallasta joutuu myös luovutettaviksi. Kalastajasaarenon molemmat niemet tulevat kuulumaan

Neuvostoliitolle, samoin on laita Suomenlahden saariin nähden.

Sopimus astuu voimaan heti ja ratifioidaan se myöhemmin. Sopimukseen liittyy pöytäkirja vihollisuuksien lopettamisesta. Tämän pöytäkirjan mukaisesti kumpikin osapuoli lopettaa sotatoimet tänään maaliskuun kolmantenatoista päivänä kello yksitoista Suomen aikaa.

VAIMO

Luojan kiitos. Rauha tuli.

TYTÄR

Nyt isä tulloo kottiin.

POIKA

Se lupas tuua mulle pienen puisen lentokoneen.

VAIMO

Nyt myös kaikki rukkoillaan yhdessä, että suatais isä terveenä kottiin.
*Asettaa Raamatun päälle ristityt kätensä, myös lapset ristivät kätensä.
Valo himmenee, Pimeys. Hiljaisuus.*

23

Valo nousee himmeänä tyhjälle saarelle, Musiikki, haitari pianissimo taustalle

SOTAMIES (*vain harmaana silhuettina, lausuu Jylhää:*)

Hulmahda tuuleen, siniristi Suomen,
hulmahda liki taivasta, nouse päivää päin!

Uljaasti johdit tulimyrskyyn meitä,
kohti teräspyörteitä, kohti kuolemaa;
emme me koskaan sua vieraan käsiin heitä,
rintamme haavat sen voivat todistaa.
Liepees alla polvistuimme,
viime rukoukset luimme,
taisteluun kun kutsui meitä´ armas synnyinmaa.

24

UPSEERI

Kaikki Petäjäsaaren viimeisen taistelun sankarivainajat jäivät kentälle, saaren kalliolle ja läheiselle jälle. Neuvostoliitto ei antanut lupaa ruumiiden evakuoimiseen. Viimeisimmän arvion mukaan heitä oli 121 miestä. Nilsialäisiä taisteli saarella tuona päivänä 40 miestä, heistä sotavangiksi joutui 7, ja 10 pelastui. Kentälle jäi 23 nilsiäistä vainajaa. Ensin heidät julistettiin kadonneiksi ja myöhemmin virallisesti kuolleiksi ja siunattiin kentälle jääneinä sankarivainajina kotiseudun multiin. Rantasalmi koki vielä kovemman menetyksen, 46 rantasalmelaista miestä kaatui.

Noiden maaliskuun alun muissa taisteluissa myös moni muu yksittäinen pitäjä menetti paljon miehiään, muun muassa Nurmoo Äyräpäässä. Samojen seutujen

miesten sijoittamista samoihin joukko-osastoihin ymmärrettiin juuri tästä syystä välttää Jatkosodan alkaessa.

Erityisesti juuri Petäjäsaareen kohdistunut vihollisen hyökkäys jää viime sotiemme historiaan kaikista yksittäisistä hyökkäyksistä kaikkein rajuimmaksi. Venäläisten oman ilmoituksen mukaan saariin kohdistunut tykistöammunta oli sodan suurin, 1700 kranaattia hehtaaria kohti. Se merkitsee, että Petäjäsaaren joka toiselle tai kolmannelle neliömetrille on täytynyt pudota kranaatti. Koko päivän ajan oli saaren yllä lentokoneiden katto, ilmassa oli yhtäaikaan 94 pommikonetta ja 34 hävittäjää, saaria ampui 111 tykkiä, 81 kranaatinheitintä, saarta kohti hyökkäsi hyökkäsi 70 hyökkäysvaunua, ja 7000 miestä. , Kilometrin mittaista kapeaa saarta vastaan.

25

KORPRAALI

Petäjäsaareen jääneiden ja muille taistelukentille kaatuneiden lisäksi haluamme muistaa kaikkia sotiemme veteraaneja tällä laululla (*laulaa*):

”Rannalle himmeän lahden
aurinko laskenut on.

Kutsu jo soi iltahuudon,
taakka jo laskettu on.

Taattoa muista sa silloin,
askel jo uupunut on.

Lapset ja lastemme lapset,
teidän nyt vuoronne on.

(SOTAMIES tulee mukaan laulun loppuun saakka)

Hoivatkaa, kohta poissa on veljet,
muistakaa, heille kallis ol’ maa.

Kertokaa, lastenlapsille lauluin,
himmetä ei muistot koskaan saa.

Laineissa Laatokan mahti
koskaan ei kahlita voi.

Veljet sen rantoja vahti,
konsa on koittava koi.

Ylväänä Karjalan heimo
tuskansa kantanut on.

Maaäiti suojaansa sulkee,
vartija poissa jo on.

Hoivatkaa, kohta poissa on veljet,
muistakaa, heille kallis ol’ maa.

Kertokaa, lastenlapsille lauluin,
himmetä ei muistot koskaan saa.

26

VAIMO (*suruharso, tumma asu, lapset vierellään, lausuu Helvi Hämäläistä:*)

”Emme ole unohtaneet tietä
tuntemattomat sotilaamme.

emme ole unohtaneet kunniaanne,
joka suojeli maata,
ja meitä, kansaa, ja sitä
mitä sanomme kansakunnaksi
nyt ja aina.
Emme unohda
yhtä ainutta veristä riekaletta puvussanne.
Emme unohda.”

27

Yleisvalo

KORPRAALI (*aloittaa virren, säestys. Huom. sanat v. 40 virsikirjasta*)

Sinuhun turvaan Jumala
Mua häpeästä säästä.
Sä kuule heikon huutoa,
Sen korviihis suo päästä.
Ah armainen,
Sua rukoilen.
Mua kuule Kristuksessa
Sä, linnani
ja turvani.
Mua auta taistellessa.

Sä suuriakin suruja
Mun annat täällä maistaa,
Vaan Sinun hetkes tultua
Suot päivän uuden paistaa.
Mun pelastat
ja uudistat
Rauenneen toivon mulle,
Siis sieluni
ja mieleni
Tuo kiitoksensa sulle.

LOPPU